

blomsterne til omslag på »øjnenes hede bylder«. Simon Paulli 1648,36: apotekerne anvender ikke planten.

Bladene modvirker gulsot og gift, letter nedkomsten, afkog af blomsterne i mælk eller øl fordriver små kopper, eddikedekokt på blomsterne drikkes for pest og kolera (1).

Patient med koldfeber (malaria) skal skærtorsdag stille sig foran en kabbeleje og sige: *koblom, koblom* bold, fri mig for *æ kold* – så får han ikke sygdommen resten af året (Als; 2). – Æder kørerne mange kabbelejer, kan mælken give koldfeber (Mjælland; 3).

Færøerne: friske blade lægges med retsiden (oversiden) på sår, koldbrand, lymfangitis, rosen, hævede lemmer; syge øjne bades med dekokt af ulige antal blade; gravid kvinde må ikke bære bl.a. denne forårsblomst, og pynter børn sig med kabbelejens blomster, får de gulsot (4).

LITTERATUR: (1) 718 1837,83; (2) 944b 202; 161 1906/23:3266; (3) 783b; (4) 752 12,36,62,78 jf. 126, 89,94,111,127f.

KAPERSERSTATNING,

KALENDERREGLER,

DEKORATION

Eddikesytlende blomsterknopper er blevet brugt som erstatning for kapers (1), men de kan give diarré (2).

Når kabbelejerne blomstrer, er det tid at så byg og havre (Sjælland; 3) og der skal malkes morgen, middag og aften (4).

Når bønder, deres tyende og børn »om foråret går ud i marken, sanker de mange sammen af dem, gør kranse deraf og sig forlyster dermed« (1648; 5). Børn binder kranse af blomsterne og hænger dem om hornene på den ko, de synes bedst om, oftest »håndkoen«, hvortil de andre køer bliver koblet før hjemturen; pigerne laver også af løv, kabbelejer o.a. blomsterkranse til stalden og stuerne (Vendsyssel o. 1890; 6), i M og VJylland sker denne udsmykning af trække og hjem pinsedag og midsommerdag (7), sml. blomster bd. 4. Kranse af kabbeleje og engblomme bliver natten til pinsedag anbragt på »majbøgen« (Himmerland; 8).

En form med dobbelte blomster dyrkes »i fornemme haver« (1648; 5).

LITTERATUR: (1) 718 1837,83; 783b; 520 66; 725 23/5 1944; (2) 398 1806,539; (3) 161 1906/23:292, 446; (4) 280 11/5 1941; (5) 697 36; (6) 634 12054, 13620; (7) 328e 166f; 228e 2,532; (8) 228e 2,532; 159 1930,106, 121; 252 40,1951,135.

PROSA OG POESI

Den kan forekomme så talrigt, »at jorden er ligesom overdraget med et gult klæde« (1648; 1). Der er ingen, som ejer en saftigere frodighed, en større pragt og en mere gylden glans ... Kabbelejerne befinder sig kun rigtig godt, når de kan tage fodbad hele dagen ... kabbelejen har flere våde sokker på sin samvittighed end nogen anden blomst *Jens K. Jørgensen* og *K. Hee Andersen* (2).

Kabbelejen drager sin juni-gyldne snor · igennem alle tiders sommertanker. · Kabbelejen er som det danske lands symbol, · så fuld af sol og kraft og sommervæde. · Så længe engen vælder og grønnes under sol, · vil kabbelejens blomst vort øje glæde. · Den træder ud i vandet, som om til bad den går; · den bondepige løfter bly sin kjole; · den ser sit eget billed, forundret stille står · og la'r sig rigtig, rigtig gennemsole *Johan Skjoldborg* (3); så glad som mø med gyldning · står kabbelej på enge *Harald H. Lund* (4). Ved kæret et kuld kabbelejer i knop · folder ud deres kroner så gule og blanke *Thora Lange* (5), en håndfuld dukater af klareste sol · i engenes skål. · De lyste som rav og de blinkede som guld – blev smør-kabbelejer så dryssende fuld, · så knapt nok en sål kunne træde! *Salomon J. Frifelt* (6). I grøftens våde dyb · som smeltet guld de gløded; · blandt mudderpøllens kryb · de skønhedspragten øded *Johs. Boolsen* (7). Som små krystaller perler · i kabbelejers gyldne fang · de vædeblanke dråber *Viggo Stuckenberg* (8).

LITTERATUR: (1) 697 36; (2) 462 31,33; (3) 833c 9f; (4) 561h 30; (5) 523 14; (6) 268b 8; (7) 88b 15; (8) 868d 114.

Engblomme, *Trollius europaeus*

bliver indtil en halv meter høj, har hånddelte, fligede blade og store gule, kuglerunde (roslignende) blomster; hyppig på enge og i moser, navnlig i Jylland, mangler på Lolland, Falster og Bornholm.

Engblomme 1688ff, de runde blomster er måske sammenlignet med æggeblommer; *engrose* 1648–1898, *engbold* 1775–1835, *smørblomme* 1775, Mjælland, *bolledrager* 1793,1804 (konstrueret navn), *koblomme* 1836, Jylland, NSjælland, *æggedørrel* (= -blomme), *kukling* og *Guds engilje* Sønderjylland, *kopatte* Åbenråegnen, *koleger* VJylland; *komule* ved Silkeborg;

I frimærkeserien »Truet flora« har Naur Klint bl.a. tegnet engblommen. På siden overfor: Blomster og frugter af ridderspore. (ES).

æggeblomme Viborgeggen, smørblomst Turø, SSjælland, kobolle N og ØSjælland, smørbolle ØSjælland; kourt ØSjælland, Bogø ved Møn, koklokke N og MSjælland; kavelot o.lign. Jylland, sml. kabbeleje s. 178; Frejas guldrose 1870ff vist kun litterært.

To gule kugler i Vejby-Strib kommunes våben 1939ff står for store engdrag med bl.a. denne blomst.

689 2,738-41.

DEKORATION, TALEMÅDE

Pinselørdag binder unge piger en krans af engblommer til at hænge over døren på gården, hvor der skal holdes gilde (Falster, VJylland; 1), til pinse strør man engblomme og grønne blade på gulvene (Fyn; 2) og smykker gravene med disse blomster (ØJylland; 3). Pigerne går i engene og plukker kavelotter til kranse til deres madmor, mor eller kæreste (Mors; 4), det er en yndet buketblomst til søndage og særlige lejligheder (SJylland; 5). Engblommer stilles ofte i vaser.

Mellem alle engenes skønne blomster er engblommerne de mest beundrede og de mest efterstræbte. I tusindvis føres de til torvs og sælges videre i bundter på gader og stræder ... som små bleggule roser lyser de i solen, kommer som en hilsen fra barndommens store, stille enge (6).

Om dårlige høstkarle hed det i Vendsyssel: kavelotleger sagde til smær (kløveren): så du ikke en swiser (letbenet, omløbende person) her? I

går stod jeg for falden fod, i dag står jeg i min egen rod, jeg er mægtig her (7).

Blomsterne kan give farve til akvareltegninger (8).

LITTERATUR: (1) 161 1906/23:2565; (2) 488g 4,19,45; 159 1930,117; (3) 161 1906/23:2224; (4) 634 12306; (5) 634 12857; (6) 462 38; (7) 488f 3,122; (8) 1005 25/5 1907.

PROSA OG POESI

Engblommerne er friske og gule som nykærnet smør *Sophus Bauditz* (1), de lukkede kuglerunde hoveder er kyske som den fulde, gule måne *Christian Elling* (2).

Engblommen hang, en udbrændt klode med flammen gemt i spidse frø *Valdemar Rørdam* (3). Engblommelamper tændes på enge og lyser mildt omkring vibernes senge *A. J. Gejlager* (4).

LITTERATUR: (1) 51 8; (2) 213 85; (3) 789p 18; (4) 297b 26.

Ridderspore, *Delphinium*

Korn-Ridderspore, *Delphinium consolida*, har 15–30 cm høje stængler med udspærrede grene og i juni–juli klaser af uregelmæssige blå blomster med lang nektarspore (bagerste bægerblad); forhen et hyppigt ukrudt i vintersæden, navnlig i landets sydlige egne.

Mange arter, krydsninger og varieteter af *Delphinium* er fra gammel tid blevet dyrket som prydplanter, de enkle eller dobbelte blomster havde allerede medio 1600-t så mange farver, at det »næppe kan beskrives af nogen«, de blev også dyrket i urtepotter og skulle sås ved fuld-måne (1).

Ridderspore 1543ff fra tysk.

KORN-RIDDERSPORE: *hanespore* 1648–1856, *blå hanefod* 1648–1772, *lærkespore* 1820, *vibetop* og *blå tøfler* Lejre, Sejro o. 1870, *vild akeleje* Sønderjylland o. 1870 (3), *oldemors lue* (= hue) SVJylland (2).

Riddersporer i haver: *englekærre* SJylland o. 1880, børn har måske omdannet blomsten til et køretøj, sml. stormhat s. 186, *unge karle* 1912, *bibblomme* Sønderjylland, sået som bifoderplante, *kejsertop* Bogense, *blå skoblomst* Fyn, *jomfruer* Borre Møn (3).

Delphinium staphisagria er hjemmehørende i